

بررسی و شرح چند قباله تاریخی

محمد علی اختری*

شؤبہ شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شپوہش گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بررسی و شرح چند قباله تاریخی

در شماره‌های ۴ تا ۱۱ مجله کانون سلسله مقالاتی راجع به قباله شناسی و قباله نویسی در ایران پیش و پس از اسلام آمده بود و تعدادی در حدود ۱۱۰ قباله تاریخی از سال ۴۸۷ هجری تا ۱۰۰۰ هجری قمری با شرح و نشانی در سلسله مقالات یاد شده توصیف شده است. اخیراً ضمن بررسی چند کتاب دیگر نسبت به تعدادی قباله وقف نامه قبل از سال ۱۰۰۰ هجری اطلاع پیدا کردم که برای تکمیل مقالات قبلی در اینجا به شرح قباله‌های تازه مکشوف می‌پردازم. نهاد وقف بعثت استمرار دائمی آن تأثیر اجتماعی و دینی مهمی در فرهنگ مردم ما داشته و بیش از سایر اسناد در حفظ و نگهداری آنها کوشش شده است. اگر به مقالات قبلی مراجعه شود در میان ۱۰۰ قباله تاریخی شرح شده بیشترین تعداد مربوط به وقف نامه هاست. به همین دلیل قباله هائی که در اینجا معرفی می‌شود همگی وقف نامه هستند. اینک شرح قباله‌ها:

۱- قباله شماره ۱۱۱ وقف نامه مندرج در یک قطعه زیلوی قرمز کهنه صحن ایوان مسجد جامع میبد یزد به اندازه ۳/۱۴×۷/۴۰ که نقش ۲۴ سجاده در آن بافته شده است و متن وقف نامه بافته شده در زیلوی یاد شده چنین است: «وقف صحیح شرعی نمود جناب ستوده آداب حاج الحرمین الشریفین حاجی عبدالرشید خلف مرحوم عبدالعلی المیبدی

این زیلورا بر...^۱ تحت قبه مسجد جامع مزبور، بیرون نبرند مگر در شبستان مسجد مزبور برند - تحریراً فی شهر ربیع الثانی سنه ۸۰۸ عمل استاد علی بیدک ابن حاجی میبدی» همین طور که ملاحظه می شود این وقف نامه خیلی ساده انشاء و بر زیلو بافته شده است. تعدادی از اسناد تاریخی ما بویژه وقف نامه‌ها برسنگ حک شده و در محل‌هایی که موقوفه است نصب شده و بعضی هم بر زیلو یا فرش یا دیگها و ظروف و غیره متناسب موضوع وقف کتیبه شده‌اند.^۲

۲- قباله شماره ۱۱۲ وقف نامه سید حسن الحسینی مشهور به سید واقف. این سند کهن ترین سند موجود مربوط به افوشته از محلات شهر نطنز است که اکنون در دست است نسخه اصل وقف نامه در نزد متولیان موجود است. طول وقف نامه ۵/۳۵۵ متر که ۱۹/۵ سانتیمتر مربوط به جلد چرمی است و عرض آن ۲۲/۵ سانتیمتر است که پس از تعمیر وقف نامه توسط سازمان اسناد ملی عرض آن به ۲۳/۷ تبدیل شده است. جملات عربی و نام‌ها با مرکب بصورت درشت توخالی نوشته و داخل آنها را با آب طلا پر کرده‌اند. نوشته‌های این وقف نامه که بصورت طومار نوشته شده است در ۱۴۶ سطر تنظیم شده و در پایان آن جمله «تحریراً فی العشرین من ذیحجه سبع و خمسين (۲۰ ذیحجه ۸۷۵) حرره العبد المذنب الراجی من الله السبیل الامالی ابوبکر بن احمد بن مسعود طهرانی اصلح الله احواله فی الدارین» آمده است.

این وقف نامه از نوع وقف نامه‌های موشح است. یعنی از کنار هم نهادن حروف اول هر سطر ابیاتی بدست می آید. ابیات حاصله در این وقف نامه چنین است:

انمودج اشراف سلف تاج دُول سید حسن آن معتصم حبل متین

کرد از پی مرضات خدا وقف صحیح

آن خانقه و روضه چون خلد برین

پس کرد بر آن خانقه و بعضی از اولاد

املاک که در طی کتاب است مبین

۱. در اینجا طبق کتاب مرجع کلمه (پلیشه) چاپ شده که معنی آن بر نگارنده روشن نیست.

۲. ایرج افشار یزدی، یادگارهای یزد، ج اول، چ دوم، ۱۳۷۴، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.

در این وقف نامه ۱ - حمام افوشته ۲ - خانقاه شخصی واقف ۳ - تا ۹ - هفت فقره دهکده و مزرعه مفروز و مشاع ۱۰ - ده باب آسیاب در دهات مختلف ۱۱ - پنج قطعه زمین ۱۲ - زمین و باغ ۱۳ - پانزده طاق^۱ آب قنات ۱۴ - دوازده طاق آب قنات.

در پایان وقف نزدیک به ۴۰ نفر از معتمدین شهادت خود را برای صحت وقف در ذیل وقف نامه اعلام کرده اند. نویسنده وقف نامه ابوبکر قاضی طهرانی مؤلف کتاب تاریخ دیار بکریه در تاریخ ترکمانان آق قویونلو و قراقویونلو می باشد. اصل این وقف نامه متن و رونوشت و عکس قبالة در صفحات ۱۲۵ تا ۱۳۵ - کتاب گرانقدر میراث فرهنگی نطنز تألیف آقای سید حسین اعظم واقفی که از احفاد واقف می باشند، آمده است.^۲

۳ - قبالة شماره ۱۱۳ قبالة سلطان احمد وقف نامه مورخ رمضان ۸۹۰ این وقف نامه در سال ۸۹۰ هجری قمری از طرف واقف آن شخصی به نام سلطان احمد تنظیم شده و در آن اموالی را وقف اولاد خود نموده که در سال ۱۳۱۹ خورشیدی نزد شخصی از احفاد واقف بنام سرهنگ محمود بهار مست موجود بوده که ایشان برای خلع ید متصرفین آن را به مرجع قضایی تسلیم نموده و دیگر از سرنوشت آن اطلاعی در دست نیست به موجب این وقف نامه چندین قریه و آسیاب و مزرعه و قنات در نطنز وقف شده است.^۳

۴ - قبالة شماره ۱۱۴ - وقف نامه مورخ ۹۰۰ هجری قمری واقف مظفرالدین بتکچی است که برای مقبره سید شهاب الدین فضل اله قاضی مدفون در گورستان امام زاده روشن آباد بنایی ایجاد کرده و آن را وقف نموده است. متن وقف نامه چنین است: «برای مقبره قدیمه مشهوره سید شهاب الدین گنبد عالی رفیع البناء گردون آسا بنا کرده - طاق منیع و رواق رفیع آن چون ایوان کیوان برافراشت مقامی چو فردوس اعلی روح نما منزلی چون جنة المأوا و روح افزا و پیوسته گنبد مذکور بر جانب شمال مسجد عظیم المثل برافراشت حسب ترویج و رونق این روضه قدس مرتبه و مسجد مذکور تمامی مجرای آب چشمه که منبع آن تحت مزار بزرگوار امامزادگان است و مشهور است بر چشمه روشن آباد وقف بر

۱. طاق عبارت است از آب حاصل از قنات به مدت یک شب یا یک روز.

۲. سید حسین اعظم واقفی، میراث فرهنگی نطنز، چ انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۹، تهران.

۳. همان، صص ۱۷۲ تا ۱۸۷.

این مرقد و مسجد کردم. این بنا و مسجد یکی از رقبات موقوفات روشن آباد است که مورخ ۹۰۰ هجری است.^۱

۵- قباله شماره ۱۱۵ - وقف نامه مورخ در ذی قعدة الحرام ۹۰۰ هجری قمری - در این وقف نامه سید شهاب الدین فضل اله قاضی بن سید رضی الدین حسینی قاضی، املاکی را جهت بنای بقعه روشن آباد وقف کرده است. متن وقف نامه از روی رونوشت آن در صفحات ۱۷۷ الی ۱۸۴ کتاب از آستارا تا استرآباد جلد ۸ آمده است. این وقف نامه به زبان فارسی است که به موجب املاکی برای امامزاده روشن آباد که مقبره امامزاده عبدالله و امامزاده فضل الکاظم باشد وقف شده که در آخر آن قید شده فصار الوقف المذكور محکوماً به صحته و لزوماً علی الکافته فمن غیر شرطاً من ذالک او شرطاً او سطرأ او حرفاً او صرفاً غیر مصلح زلاً او ارفع خلافاً فقد بآء بغضب من اللّٰه و حسبہ جهنم و بئس المصیر و ساء المسیر فکان ذالک فی العاشر من شهر ذی القعدة الحرام سنة تسّماته هجریه النبویه علیه السلام و التحیه. تعداد ۲۳ نفر از معاریف و معتمدان ذیل آن را مهر کرده اند.^۲

۶- قباله شماره ۱۱۶ - وقف نامه مورخ ۹۰۳ هجری قمری - این وقف نامه بصورت کتیبه از چوب توت در مسجد جامع بناتکو در دهستان بُنافت شهر یزد در ۲۴ کیلومتری مهریز به زبان فارسی و خط نسخ نوشته شده است. متن وقف نامه چنین است:

بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين. وقف کرد حاجی سید غیاث الدین سید محی الدین الحسنی سه سهم آب بن دره بلا از سه شبانه روز رئیسان^۳ وقف مسجد سادات که مؤذنی کنند و یک شبانه روز آب کاریز در آهروک از جمله ده شبانه روز و هشت اصل درخت جوز مقام باز سغد... اصل درخت جوز که در جنب باغ وزت کمال شمس، علی ایضاً و پنج اصل درخت مذکور که در گوشه پل شته وقف حفاظ که سرشب تلاوت کلام الله نمایند و یک اصل درخت مذکور به مقام سر (کذا) به جنب اصطبل پیر حسین هرکس که امامی مسجد مذکور کند متصرف شود و نصفی زمین مال زرد وقف خطیب است تحریراً فی سلخ محرم ۹۰۴.

۱. دکتر منوچهر ستوده، از آستارا تا استرآباد، ج ۵، ص ۲۴۱، چ انجمن آثار و مفاخر فرهنگی تهران، ۱۳۷۷.

۲. همان، ج ۸، صص ۱۷۷ تا ۱۸۴.

۳. نامه محلی است.

همانطور که قبلاً ذکر شد بعضی اسناد وقف بر سنگ و زیلو و ظروف و بعضی بر چوب نقش شده‌اند و این سند هم در چوب کتیبه شده است.^۱

۷- قبالة شماره ۱۱۷ - وقف نامه مندرج ۹۲۱ هجری قمری - در این وقف نامه خواجه مظفر بن خواجه احمد بتکچی استرآبادی مزرعه عراقی محله و دکانهای متصل به دارالشفای مظفریه و یک در حمام معروف به حمام میر محب شاه، یک سنگ آسیاب معروف به آسیاب حاجی دباغ را وقف به دارالشفای مظفریه که خود بنا کرده است نموده و شرایط وقف را در آخر وقف نامه آورده است و در آخر وقف نامه هم ذکر شده: ... و بعد الیوم مواضع مذکوره وقف شده بر بقعه مذکوره وقف مؤبد لازم صحیح شرعی که بخشیده نشود و فروخته نشود و کل ذالک به حضور الثقات العدول فی عشرين من شهر محرم الحرام سند احدی و والعشرين تسعمائه سند ۹۲۱ و تعدادی از شهود هم ذیل وقف نامه را تسجیل نموده‌اند.^۲

۸- قبالة شماره ۱۱۸ - وقف نامه مرحوم میرزا جمال وزیر مورخ ۹۳۳ هجری قمری که به موجب آن میرزا جمال خلف مرحوم میرزا تقی وزیر وقف کرد و حبس مؤبد مخلد از املاک موروثی خود که واقع است در دارالسلطنه قزوین جنب مکین از توابع و لواحق مضافات و منسوبات و طواحین بر اولاد ذکور خود میرزا فرج و میرزا شفیع و بعد بر اولاد ذکور ایشان نسلاً بعد نسل عقباً بعد عقب ما تعاقبوا و تناسلوا... اگر اولاد ذکور منقرض گردد و تولیت آن را بر عالی جناب مقدس القاب مجتهد زمان (ص) واگذارند که مداخل و منافع او را سال به سال به خیرات و مبرات صالحات به قانون شرع انور رسانیده باشد و لایورث و لایرهن و لایوجر اکثر من سنه لا فی عقداً واحد و لا فی عقود متعدد وقفاً صحیحاً شرعياً حاویةً لجميع الشریط و الارکان قاطبة النواقص البطلان و در آخر ذکر شده فانما ائمه للذین ببدلونه ان الله سمیع علیم و کان ذالک فی شهر ذی قعدة ۹۳۳ و عدهای از معاریف قزوین با زدن مهر آن را تسجیل کرده‌اند.^۳

۱. یادگارهای یزد، ج اول، صص ۴۴۳ - ۴۴۲. ۲. از آستارا تا استرآباد، ج ۸ - صص ۱۸۸ - ۱۸۴.
۳. دکتر پرویز ورجاوند، سیمای تاریخ و فرهنگ قزوین، ج ۲، نشر نی و انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ج ۳، ص ۱۸۰۶، تهران، ۱۳۷۷.

۹ - قباله شماره ۱۱۹ - وقف نامه ۹ سنگ آب از رودخانه خواسته رود را خواجه سیف الدین مظفر بن فخرالدین احمد بتکچی وقف بر اغنیاء و فقراء و ذکور و اناث و صغیر و کبیر و ساکنان شهر استرآباد کرده و شرایط وقف را در آخر آن یاد کرده است. چند جمله‌ای از مقدمه آن ذکر می‌شود:

هو الموقف للخیرات و الصدقات الحمد لله الذی وفق عباده الصالحین لاشاعه انواع الخیرات و یسر لهم سلوک مسلک مراتب المبرات و اختار من عباده قوماً یعمل القربات و اجری علی ایدیهم ارتزاق الخالیق و المؤمنات و وفقهم فی اصالهم و اسعدهم فی الحركات و السکنات و ضاعف لهم بفعل الخیرات الحسنات و محی عنهم السیئات... والشکر علی الامة المتواصلات نعمه و المتواترات و الصلوات والسلام علی افضل المخلوقات واکمل الموجودات محمد المبعوث علی کافة الامم بالایات الظاهره المویده بالمعجزات و علی آله ذوالمقامات العالیات و اوصیائه اصحاب الکرامات صلوة یدوم بدوام الارضین و السموات و بعد... و در آخر آن ذکر شده فَمَنْ بَدَلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَاثْمَهُ عَلَی الذِّیْنِ یَبْدِلُوْنَهُ اِنَّ اللّٰهَ سَمِیْعٌ عَلِیْمٌ و من غیره بوجه من الوجوه فهو فی زمرة الملعونین بلعاین الله و الملائکه و الناس اجمعین و بر تمامیت وقف و لزوم شرایط آن و صحت وقفیه مذکوره مشروحه حکم کرد بعد از استخاره من الله تعالی قاضی اسلام نافذ الامر و الاحکام مدظله فی الانام حکماً صریحاً و محکماً قضاء و مبرماً و کان ذالک فی اوّل شهر ربیع الاول ۹۴۱ احدی و اربعین و تسع مائه.^۱

۱۰ - قباله شماره ۱۲۰ - وقف نامه مورخ ۹۶۰ هجری قمری - این وقف نامه هم بر روی سنگ کتیبه شده و در امامزاده مرادبخش (سبز مشهد) استرآباد نصب شده است. متن وقف نامه چنین است:

هوالموفق. غرض از تحریر این تقریر اینکه در اسعد زمان و امجد دوران شاه دین پناه ملک خلیل فلک بارگاه السلطان بن السلطان بن السلطان و الخالقان ابن الخالقان ابن الخالقان، ابوالمظفر شاههما سب الحسینی بهادرخان خلد الله ملکه و سلطانه و

افاض علی البرایا برّه و احسانه غلام شاه سلطان فخرالدین کوکچه حفر کاریزی که به طریق نذر واقعیت داشته بنا بر اصلاح و سهولت احوال و اوقات بومیان استرآباد که از قلت آب ذلت بی حساب می‌کشند امر فرموده آب کاریز مذکور را از صدق و اخلاص وقف مؤبد مخلد عام و خاص آینده و رونده بلده مذکوره نموده که صرف ضروریات عادیه خود نمایند و ثواب آن را بذل روح مقدس مطهر مزکی امام الجن و الانس علی بن موسی بن جعفر علیه صلوات الله الاکبر فرمود و شرط کرد که آب مذکور را در منازل اهل بلده دائر سازند و بعد از رفع احتیاج ایشان به خارج بلده مذکوره فزایند که به روح حضرت واقف مذکور نثار نمایند. تغییر دهنده به لعنت گرفتار باد. وقع ذالک فی سنه تسعین و تسعمائة.^۱

۱۱ - قبالة شماره ۱۲۱ - وقف نامه آب قنات مصلی مورخ ۹۶۳ هجری قمری هو الموفق للخیرات: بر ارباب اولی الالباب مخفی نباشد که حا که مسمی است به مصلی که این قنات فایضه البرکات که منبعش مزرعه... ابوعلی است بانی و امر حفر عالی حضرت سلطنت... و سلطانت طلباً لمرضات الله تعالی وقف عامه مسلمانان نمود که در مصلی مذکور... قیام نمایند و آب قنات مذکوره را بضروریات عادیه خود مصروف دارند مزرعه مذکور را وقف موضعین مذکورین نمود. به تفصیلی که در وقف نامه مذکور است و کان ذالک فی سنه ثلث و ستین و تسعمائه ۹۳۳ - این وقف نامه برای ضروریات عادی ساکنان محلی یک رشته قنات و مزرعه تنظیم شده است.^۲

۱۲ - قبالة شماره ۱۲۲ - وقف نامه مختصر کنده کاری شده بر در چوبی مسجد زبرده از توابع اردکان یزد. این مسجد قدیمی ترین مسجد ناحیه اردکان است بر در ورودی قسمت تابستانی آن که دری ساده است این وقف نامه به خط نسخ کنده شده است: وقف کرد این در را قربه الی الله قاسم حاجی جلال بر مسجد زیر قریه اردکان سنه ۹۸۹.^۳

۱۳ - قبالة شماره ۱۲۳ - وقف نامه ای است کنده شده بر یک قطعه سنگ مرمر با خط نسخ و به شکل سرو در وسط و نام ۱۲ امام در دور آن دیده شده که بر آن کنده‌اند

۱. همان، ج ۵، ص ۱۹۲، به نقل از سفرنامه مازندران و استرآباد، متن انگلیسی، ص ۴۳۸، تألیف رابینو.

۲. همان، ص ۱۶۵.

۳. یادگارهای یزد، ج اول، صص ۵۹ - ۵۸.

«وقف مزار کثیر الانوار حضرت امام زاده معصوم علی بن عبدالله کرد خواجه احمد بن جنید قرئی سنه ۱۹۹۸ این امامزاده عبدالله در آبادی بنادکوک زیره از توابع اردکان یزد واقع است و همه ساله در تابستان عده کثیری از مردمان یزد برای ادای احترام و زیارت به آنجا می‌روند. همان طور که در شماره ۱۰ مجله منابع و مآخذ قباله‌شناسی تاریخی ایران را بر شمردم اینک در دنباله مقاله باز هم به مقداری کتب تازه چاپ که در آنها تعداد زیادی قباله از متن و عکس آورده شده‌اند اشاره می‌کنم. این فهرست مانند مقاله قبلی براساس ترتیب حروف الفبای فارسی اسامی مؤلفین تنظیم شده است.

۱ - مرجع شماره (۲۸).^۲ یادگارهای یزد، جلد اول، تألیف دانشمند و کتابشناس مشهور ایران جناب ایرج افشار یزدی است. جلد‌های دوم و ضمیمه آن در کتابشناسی قبلی مندرج در شماره ۱۰ مجله آمده بود ولی اخیراً به جلد اول آن دسترسی پیدا کرده‌ام. این جلد مخصوص خاک یزد است و آثار فرهنگی و تاریخی شهر یزد را شامل است و آثار مذکور در کتاب مرقوم مربوط به فاصله زمانی ۴۱۹ هجری قمری تا ۱۳۳۹ هجری قمری است و در آن ده‌ها وقف نامه تاریخی نقر شده بر روی سنگ یا چوب و یا بافته شده بر زیلو آمده است. از صفحات ۶۷۹ تا ۶۸۹ کتاب فهرستی از یادگارهای یزد به ترتیب تاریخی آمده که بسیار بر ارزش این کتاب افزوده است. چاپ دوم کتاب در تاریخ ۱۳۷۴ از طرف انجمن آثار و مفاخر فرهنگی منتشر شده است.

۲ - مرجع شماره (۲۹) - میراث فرهنگی نطنز - مؤلف این کتاب آقای سید حسین اعظم واقفی هستند و کتاب در سال ۱۳۷۹ از طرف انجمن آثار و مفاخر فرهنگی منتشر شده. در این کتاب آثار تاریخی و مکتوب و اسناد تاریخی و قبالات مربوط به نطنز و نواحی آن از افوشته، رهن، وشوشاد، مزیدآباد، سرشک، ریسه، کنوز را شامل است که مؤلف دانشمند آن پس از شرح اوضاع جغرافیائی و تاریخی و شرح حال رجال مشهور، ده‌ها فقره اسناد تاریخی و قباله‌های ازدواج، وقف نامه - وصیت‌نامه، مبیعه‌نامه مربوط به هر ناحیه

۱. همان، صص ۳۵۴ - ۳۵۳.

۲. شماره داخل کمان () مربوط به ادامه مراجع مذکور در شماره ۱۰ مجله می‌باشد، چون در آنجا تا شماره ۲۷ آمده، اینک و در ادامه، از شماره ۲۸ آغاز می‌شود.

را در ذیل آن ناحیه آورده و عکس اسناد را هم در بسیاری موارد چاپ کرده است و یکی از مراجع مهم و دست اول برای مطالعه اسناد و قباله جات نطنز می‌باشد. توفیق مؤلف آن را از خداوند متعال خواهانیم.

۳ - مرجع شماره (۳۰) - از آستارا تا استرآباد: تألیف دکتر منوچهر ستوده، جلد ۵، چاپ ۱۳۷۷ از انتشارات انجمن و آثار و مفاخر فرهنگی. جلد‌های ۱ و ۲ و ۳ و بخش دو جلد چهارم و جلد ۶ و ۷ این کتاب در شماره ۱۰ مجله کانون معرفی شده است. جلد پنجم آن که اخیراً بدست نگارنده آمده شامل آثار و بناهای تاریخی کوهستان و دشت گرگان است این کتاب ارزشمند شامل گرگان و دشت و آثار تاریخی و فرهنگی گرگان و دشت و آثار تاریخی گرگان، استرآباد، بلوک انزان، سدن رُستاق، کتول، فندرسک، رامیان، حاجی‌لر، کوهسار و جرکلان ضمن آن تعدادی از اسناد تاریخی علی‌الخصوص وقف نامه‌های حک شده بر سنگ آمده است.

۴ - مرجع شماره (۳۱) - از آستارا تا استرآباد جلد ۸، چاپ اول ۱۳۷۹ از انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی - در این کتاب که مؤلف آن دکتر منوچهر ستوده، مذکور در ردیف ۲۹ می‌باشند، تعداد ۱۵۰ فقره متن و عکس اسناد، مانند استشهاد و طلاق‌نامه و وقف‌نامه (۲۶ طغری) و مصالحه‌نامه (۵۰ طغری) و مبیع‌نامه (۱۲ طغری) و اجاره‌نامه (۸ طغری) و تعهدنامه و الزام‌نامه و اسناد متفرقه ۱۴ فقره و وصیت‌نامه و شرکت‌نامه و ترک‌دعوی ۹ فقره و اسناد و مکاتبات تاریخی دیگر آمده که از نظر شناخت و بررسی قباله‌های تاریخی ایران از مآخذ درجه اول است.

۵ - مرجع شماره (۳۲) - از آستارا تا استرآباد جلد ۹ - چاپ ۱۳۸۰ از انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی - مؤلف محترم آقای دکتر منوچهر ستوده در این کتاب اسناد تاریخی و مدارک خانوادگی خاندان اشرفی از شهر تاریخی اشرف (بهشهر کنونی) را از اصل و متن و عکس مورد ملاحظه و بررسی قرار داده و در آن ده‌ها نوع سند و قباله از نکاح‌نامه، مبیع‌نامه، تقسیم‌نامه، هبه‌نامه، وقف‌نامه، اجاره‌نامه، شهادت‌نامه، قرارداد و سایر اسناد قبالات را با متن و عکس بترتیب تاریخ درج کرده است و از مراجع اول در قباله‌شناسی است.

۶- مرجع شماره (۳۳) - از آستارا تا استرآباد، جلد دهم و آخرین جلد از مجموعه که در سال ۱۳۸۰ از طرف انجمن آثار و مفاخر فرهنگی چاپ شده و مؤلف دانشمند آن آقای دکتر منوچهر ستوده در این کتاب اسناد و قبایجات و مدارک خانوادگی دودمان امیر لطفی را آورده و در آنها دهها فقره اسناد مختلف از استشهدان نامه و صلح نامه و اجاره نامه و بیع شرط وقف نامه و وصیت نامه و قرارداد و عقدنامه و نکاح نامه و وکالت نامه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. در این کتاب تعداد طلاقنامه، وکالت نامه و امانت نامه شرعی و شرکت نامه و تمسک نامه هم آمده است. مؤلف در مقدمه کتاب می‌نویسد: بعضی از اسناد که در این کتاب آمده از نظر هنر خطاطی از ارزش نسبتاً بالایی برخوردار است وجود این خطوط پخته است که این نکته را نشان می‌دهد که روزگاری افرادی که تهیه و تنظیم بنچاق و اوراق حقوقی را بر عهده داشتند. ابتدا هنر نگارش و تلفیق عبارات و نظم و نسق جملات را می‌آموختند و تمرین خط می‌کردند و تن به زحمت تعلم می‌دادند و می‌کوشیدند سندی که تنظیم می‌کنند حداقل از نظر نگارش خطایی نداشته باشد و ظاهر سند چشم‌آزار نباشد در لابلای اسناد بسیاری از لغات و اصطلاحات مربوط به مسائل گوناگون اقتصادی و اجتماعی هم نهفته است که کار تحقیق گروهی دیگر از محققان را سهولت می‌بخشید.^۱

۷- مرجع شماره (۳۴) - سیمای تاریخ و فرهنگ قزوین، جلد ۱ و ۲، دکتر پرویز ورجاوند، چاپ اول، نشر نی و انجمن آثار و مفاخر فرهنگی - این کتاب ارزنده و مهم سه جلد است. در جلد اول آن از جغرافیا و محیط زیست و نام قزوین و تاریخ آن بحث می‌کند و فرهنگ و جمعیت، مردم‌شناسی و زبان و سرایندگان و هنرمندان قزوین. در جلد دوم بررسی شده و جلد سوم درباره سازمان حکومتی و کوششهای فرهنگی خاندانهای قزوین نوشته شده و مؤلف محترم در پایان بحث هر خانواده از خاندانهای قزوین تعدادی از اسناد و قبایجات مربوط به آن خاندان را از متن و عکس آورده است در نتیجه دهها فقره اسناد از عقدنامه و مبیاعه نامه و اجاره نامه و صلح نامه و غیره در کتاب آورده شده است که

از نظر مطالعه در قباله‌شناسی منطقه قزوین بسیار مهم و قابل استفاده محققان است. همچنین از نظر دیگری این کتاب مهم است و آن دخالت کنسول‌های روسیه تزاری مقیم قزوین در امور داخلی منطقه و سوءاستفاده از سیستم موسوم به کاپیتولاسیون می‌باشد که موضوع کاپیتولاسیون از انعقاد عقدنامه منحوس ترکمان و گلستان به این طرف به ایران تحمیل شد و به موجب مقررات آن ابتدا اتباع روس مقیم ایران در صورت انجام تخلف یا جرائم از محاکمه و مجازات در ایران مصون بودند و بسیاری از مردم برای استحکام و اعتبار اسناد خود سعی داشتند آن را به تأیید کنسول روس برسانند یا در کنسولگری تنظیم کنند. مؤلف محترم قبلاً کتابی در تاریخ قزوین بنام سرزمین قزوین در یک جلد منتشر کرده بود که این بار تاریخ و فرهنگ قزوین را در سه جلد منتشر کرده است. توفیق او را از خداوند متعال خواهانیم.

شپوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شپوهنځي ګاونډي علوم او مطالعات فرېنجي
پر تال جامع علوم انساني